

EL NOM DEL MUNICIPIIS VALENCIANS. LA SEUA NORMALITZACIÓ TOPONÍMICA (1982-1995)

Emili M. OBIOL MENERO

I. PRESENTACIÓ

La normalització toponímica és la vessant geogràfica de la denominada "normalització lingüística" i, en aquest sentit, una de les expressions socials més simbòliques per quant indica clarament com vol ser coneguda i reconeguda per tot arreu una entitat territorial.

I com és freqüent en els darrers temps a casa nostra, també la toponímia per als valencians és una qüestió tabú. Enlloc el nom de les fites bàsiques d'identitat genera tanta polèmica i cinisme, configurant-se en la pràctica i en ocasions com l'únic missatge polític l'objectiu real del qual paradoxalment és soterrar el dret a la diferència conscient des de l'artificial i alhora interessada controvèrsia. El mateix nom oficial de la Comunitat Autònoma, Comunitat Valenciana, a més d'una imbecilitat, segons indica el seu inventor (ATTARD, 1991), és un bon exemple de la despersonalització que coneix el país i de la importància que els valencians donem a l'etiologia (MOREU-REY, 1995).

En aquest context, avui la normalització toponímica continua sent una senda més del camí de la normalització i sistematització lingüística. Camí que el País Valencià, en cas d'haver-lo traçat, apenes ha començat a recórrer-lo i en el qual s'observen quasibé tants passos endavant com endarrere degut a l'extraordinària dificultat del procés i al fet de que les qüestions lingüístiques entren a formar part de la mercaderia política.

L'objectiu d'aquest estudi geolingüístic és realitzar una anàlisi geogràfica del procés d'alteració toponímica, en ocasions normalització, que ha conegut el País Valencià entre 1982 i 1995. El perquè de les dates s'explica en tant que la primera és l'any de l'atorgació de l'Estatut d'Autonomia (Llei Orgànica 5/1982 d'1 de juliol) per part del govern d'Espanya presidit per L. Calvo Sotelo. La segona representa la finalització d'un cicle polític, el del PSPV-PSOE, i el

començament d'un altre, guiat pel PPCV, que s'estrenà en matèria lingüística el 22-XII-1995 derogant el tardaner (1994) decret d'homologació entre els dialectes del català, això és trencant, com a mínim administrativament, la unitat de la llengua.

II. NORMATIVES TOPONÍMIQUES BÀSIQUES

Les circumstàncies polítiques dels valencians expliquen en un grau elevat el recent comportament sociolingüístic i, en aquest sentit, el nom dels pobles valencians és un bon espill, sobretot perquè en la toponímia és on aflora amb més força el dialectalisme (ROSSELLÓ, 1995) o si es vol les contradiccions innates al localisme. En conjunt, la normativa existent podríem qualificar-la de compartida entre diverses administracions, amb certes contradiccions i un tant insuficient, sent el primer pas el R.D. 695 de 13-II-1979 que transferia al Consell del País Valencià les competències en alteració toponímica i la darrera el D.58 de 13-IV-1992 de la Generalitat Valenciana en el qual es detalla l'optatiu procés per tal de procedir al canvi toponímic.

En tant que "*patrimoni cultural*" incardinat en una "*modalitat lingüística*", podem entendre que la toponímia, això és la petjada bàsica de la llengua en un territori, és objecte d'atenció en l'article 3.3. de la Constitució Espanyola del 1978 que proclama "*respecte*" i "*protecció*" vers les distintes llengües d'Espanya. La normalització toponímica és, per tant, no un capritx sinó una prerrogativa emparada per la Constitució vigent.

Les preocupacions toponímiques foren presents al fràgil però voluntariós Consell preautonòmic. Aquest incipient govern valencià féu una "*crida als ajuntaments per tal d'adequar el nom dels pobles a la nostra llengua*", comproment-se "*a promoure qualsevol iniciativa*" per a la "*restauració dels topònims genuïns allà on hagen estat castellantizats*" (TOPONÍMIA, 1978). Aquest plantejament que incloïa la publicació d'un nomenclàtor a títol de proposta de normalització toponímica per tal "*d'acabar amb una situació estranya i que a hores d'ara resulta ja difícilment justificable*" aviat va vore's aturat.

Per aquells anys difícils veia la llum l'Institut de Filologia Valenciana-I.F.V.- (O.M. 11-VII-1978) creat al si de la Universitat de València pel mestre M. Sanchis Guarner i que tenia com a objectiu, entre d'altres, estudiar la normativització toponímica del país. Aquest Institut, que tal vegada faja ociosos a d'altres posteriors, investigà i assessorà molts dels pobles que es normalitzaren i, entenc, hauria d'ésser l'organisme encarregat de l'autoritat científica a casa nostra.

Posteriorment, l'Estatut d'Autonomia, després d'un preàmbul que resumeix ben bé l'esquizofrènia del país, en l'article 31. 8. fa referència concreta a "*l'alteració de la denominació oficial dels topònims*" reservant-se competència "*exclusiva*" en la matèria la Generalitat malgrat el principi constitucional d'autonomia municipal després reafirmant per la Llei de Bases de Règim Local.

Més explícita encara en la matèria és la contemporitzadora Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià (4/1983 de 23-XI), també coneguda com Llei d'Alacant. Aquesta llei de regulació de llengua pròpia d'una Comunitat Autònoma és l'única que no ha estat recurrida davant del Tribunal Constitucional. El seu article 15. números 1 al 4 recorda que correspon al govern valencià "*determinar oficialment els noms dels municipis*" i que aquest retolarà, "*en la mesura que ho permeta el nom oficial*" les denominacions "*en les dues llengües oficials*". Així mateix en l'article 35 i 36 anomena tots i cadascun dels noms dels municipis valencians segons criteris d'oficialitat oblidant la bona voluntat i assessorament de la font, o siga, l'I.F.V. (FERRANDO, 1986).

Ja assumit l'Estatut (anomenat també en funció de diferents criteris: de Benicàssim, del magnoli o simplement l'Estatutet) el D. 74 de 30-VII del 1984 optava per facilitar la burocratització del possible canvi, per atorgar idoneïtat científica i informativa en matèria toponímica no als filòlegs de la Universitat sinó a un Gabinet i per subratllar que el topònim en valencià "*no oficials, no són ni molt menys de seguiment obligatori, sinó purament indicatius sense perjudici que algun ajuntament puga acordar una altra denominació*" (TOPONÍMIA, 1984). La passivitat ambigua en política lingüística era ja una calculada realitat que transcendia als topònims.

La tendència cap al principi constitucional de la cooficialitat lingüística, això que hom anomena bilingüisme, quedà plasmada a l'estatal i ambiciosa Llei Reguladora de les Bases del Règim Local del 1985. Aquesta, tanmateix, també donava per legal que els noms dels municipis foren exclusivament en la llengua autòctona si és que el ple de l'Ajuntament així ho disposava. La competència municipal en matèria toponímica és des d'aleshores exclusiva i excloent i a ella es subordinen totes les possibles altres decisions governamentals.

En conjunt, i a diferència del que succeí a d'altres regions amb temàtica lingüístico-toponímica semblant com per exemple Catalunya, ací els aspectes reglamentaris substituïren els polítics bé per pusillanimitat, bé per confondre el consens amb la renúncia, bé perquè la indecisió, en principi, no desbastava els vots. En qualsevol cas, l'anomenada "*vía valenciana a l'autonomia*" (AGUILÓ, 1994), una segona divisió (Art. 143 de la Constitució de 1978) amb possibilitats de promoció (Lo. Tra. Va, 1982), ens ha deixat al dia d'avui en una fangar sociopolític i lingüístic, que cristal·litza en una posició menysvalorada, amb un cert grau d'autogovern administratiu i sense capacitat política equiparable a la d'altres nacionalitats d'Espanya, categoria aquesta que, pocs volen llegir-ho, ens fixà indirectament l'Estatut.

III. EL PROCÉS NORMALITZADOR

Cal assenyalar en primer lloc que dels 540 municipis dels País Valencià al 1995, un 73% són de predomini lingüístic valencià representant aquests el 89% de la població (3.998.841 hab.) i el 63% del territori (23.256 Km²). Predomini lingüístic valencià que, en cap cas, cal fer sinònim que en ells el valencià és la llengua tinguda com a pròpia, i per tant la més parlada, sobretot pel que fa a les ciutats de més de 30.000 habitants. Ciutats, com per exemple València, on la llengua principal en l'actualitat i la més parlada en la infància és el castellà i on també, la "substitució lingüística", és a dir població que començà a parlar en valencià i adoptà el castellà con a llengua pròpia, a excepció de percentatges insignificants, continua produint-se marcant una tendència que la legislació no ha pogut, no ha sabut o no ha volgut reconduir.

El primer municipi valencià que decidí canviar el seu topònim fou La Font d'En Carròs. Aquest municipi pertany a la comarca de La Safor que és, d'altra banda, la comarca amb el percentatge més alt del país en població que sap llegir i escriure valencià (27%), duplicant aproximadament la mitja del país (15%) segons dades del cens del 1991. A instàncies de l'alcaldia (16-X-76) la mala traducció castellana de "La Fuente Encarroz", un bon resum dels atropellaments lingüístic (traducció indiscriminada dels genèrics, transformacions fonètiques, confusió en els títols de cortesia...) desaparegué oficialment el 23-XII-1997. Des d'aleshores ençà un total de 145 municipis valencians, un 27% del total i un 33% dels valenciano-parlants, han tingut graus de normalització toponímica.

NORMALITZACIO TOPONIMICA(1995) Municipis Valenciano-parlants

	P.V.	N.	P.N.	I.	
ALACANT	109	31	24	53	
CASTELLO	83	27	25	31	
VALENCIA	249	87	43	120	
P.VALENCIA	441	145	92	204	

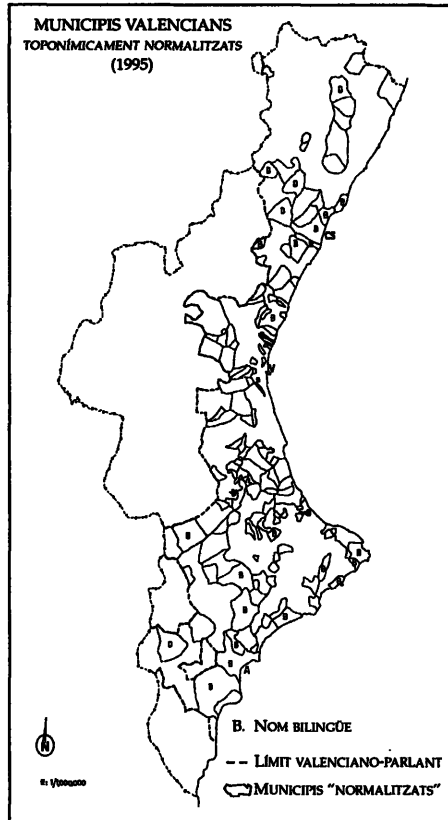
P.V.=Parlen Valencià.(Segons Art. 36 Llei d'Us).
N.=Municipis amb Topònim Oficialment Normalitzat.
P.N.=Municipis amb topònim per normalitzar.
I.=Municipis amb topònim monolingüe.

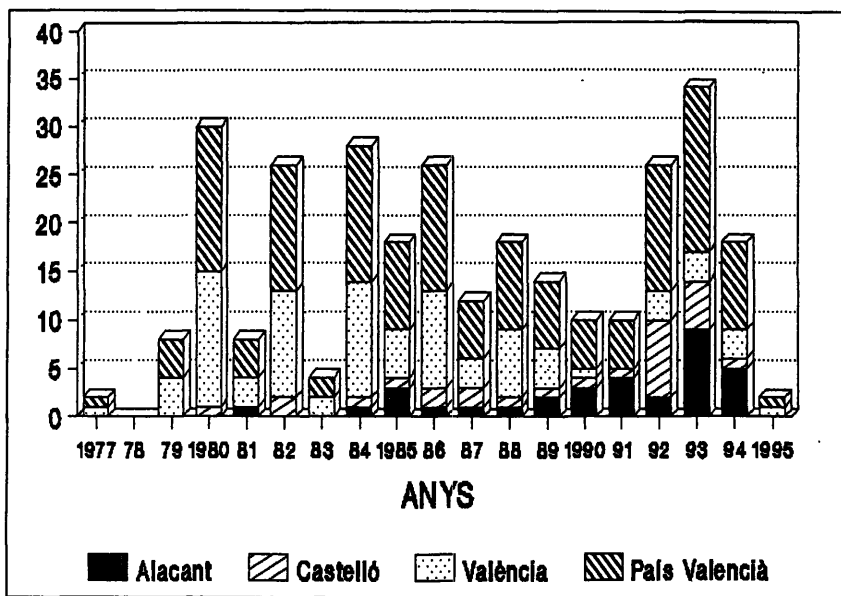
Font:Generalitat V. Elabor.: E. Oblol

D'aquests, 29, és a dir, una quarta part dels que mudaren de nom, optaren per la cursi modalitat bilingüe. Dintre d'aquesta categoria es troben, a excepció de València, els municipis de més de cent mil habitants: Alacant, Elx i Castelló de la Plana. Les comarques de la Plana i l'Alacantí són les que concentren la major part de municipis amb topònim oficial bilingüe tal vegada com a mimetisme de la decisió de la capital provincial. En conjunt, la meitat dels municipis amb topònim oficial bilingüe es troben a Alacant, en tant que a València només cinc decidiren aquesta via. La doble denominació, que ha estat i potser continuarà sent un ardor administratiu de les distintes administracions valencianes, no pot ser defensada des de cap posició que no siga estrictament l'estatutària (Art. 7.1.) que ens consagrà a tots els efectes com un país bífid. Algunes preguntes sobre la utopia del bilingüisme: si

cap dels municipis valencians castellano-parlants ha sol·licitat que el seu nom oficial siga bilingüe, més bé i en alguns casos com el de Segorbe han exigit respecte absolut vers el seu topònim genuí en castellà, per què alguns valenciano-parlants sí? Si el valencià té un ús i una valoració inferior al castellà al cos de l'actual societat és adient parlar de bilingüisme? Qui són realment bilingües els valencians catalandòfons o els castellandòfons?

La temporalitat del procés normalitzador (QUADRE 2) indica que els triennis 1984-1986 i 1992-94 han estat els moments en els quals els municipis més optaren per la normalització toponímica i que pel contrari, al principi (1977-78) i al final (1995) del període la voluntat de normalització era i és pràcticament nul·la. Les raons d'aquest transcurs podrien relacionar-se amb les fases de mínima i màxima crispació lingüística respectivament. Per territoris pot observar-se com Alacant i Castelló tenen la seua màxima intenció normalitzadora durant el trienni dels noranta en tant que València, a més d'una major regularitat en el nombre anual de normalitzacions, els canvis els presenta durant el primer lustre dels vuitanta quan encara la il·lusió progressista no presentava estigmes de corrupció.

QUADRE 2

La resta, 116, optaren per l'unívoca normalització toponímica en valencià. Intrarregionalment pot apreciar-se que València reuneix el 61% de tots els municipis normalitzats, Alacant el 22% i Castelló tan sols el 17%, o el que és el mateix una mitja anual de 4,5 municipis normalitzats per a la primera i poc més d'1 per a la resta. Per comarques l'Horta (17 municipis), la Ribera (16), la Plana (15) i la Safor (12) són les que han normalitzat més noms municipals, seguint-les la Marina (9), la Costera (7) i la Vall d'Albaida (7). Si fa no fa, i a excepció de els comarques encapçalades per València i Benidorm respectivament, l'àrea anomenada com "reserva de la llengua" (Rosselló, 1995 a), és a dir, on el valencià és la llengua parlada d'ús habitual i on progressivament va guanyant terreny com a llengua escrita en tots els àmbits.

La base explicativa de les normalitzacions va des de la voluntat d'erosionar la diglòssia socio-econòmica i administrativa fins a la normativització del topònim tot i passant pel desig d'integrar en el topònim llengua autòctona, llengua usual i llengua oficial. Aquest eco normalitzador fa que la major part de municipis normalitzats siguen veïns. També hom podria observar (MAPA 1) una certa tendència a la diferenciació lingüística via normalització toponímica en la constatació de que molts municipis fronterers amb els municipis castellano-parlants adoptaren la restitució del seu nom en valencià.

D'altra banda, els municipis que potencialment resten per normalitzar, inclosos genèrics i accents, arriben a un total de 92, és a dir el 21% del total valenciano-parlant, o si es vol, queden per normalitzar el 39% dels municipis valenciano-parlants que presenten formes no plenament valencianes. El major

nombre pertany a València si bé, relativament, les comarques de Castelló són les que tenen pendents quasibé la meitat de les possibles normalitzacions.

IV. BALANÇ NORMALITZADOR

La perspectiva de la vintena d'anys transcorreguts dóna una avaluació manifestament insuficient. En tot moment, el govern valencià mai ha pres la iniciativa toponímica, supeditant-se abans del 1985 i després, a la preeminència municipal tal vegada com a conseqüència de la minúscula consciència nacional valenciana i del fort pes específic d'algunes ciutats. El municipi de València (també València, Valencia, o Valencia del Cid) segons ell cap i casal del país, és un bon exemple, però no l'únic, de topònim controvertit. Si el municipi senyera del país no té preocupacions toponímiques o més encara, manté el seu nom oficialment només en castellà sota l'argument de no crear tensió social, la legítima normalització no passarà d'ésser un capítol estrictament burocràtic de categoria subalterna.

La gran oportunitat perduda per tal de normalitzar la toponímia dels municipis del país cal datar-la al 1983 quan es promulgà la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià. En aquells moments i davant la inexistència d'una normativa de Règim Local de rang superior, que no es publicà fins 1985, el títol cinquè de la dita llei pogué ser perfectament un nomenclàtor normalitzador de tots i cadascun dels municipis valencians, és a dir una mena de llei de canvi de noms.

Si els legisladors hagueren tingut la voluntat política suficient, i hagueren veus en eixe sentit ja aleshores, sense dubte avui el nombre de municipis normalitzats seria pràcticament absolut, i els canvis, que lògicament s'haurien oportunitatament sol·licitat, correspondrien a puntuals casos conflictius, que d'altra banda avui continuen pendents, o a alteracions dels límits municipals. Conflictes del qual és un exemple paradigmàtic el de Castelló de la Ribera/La Vilanova de Castelló o alteracions via segregació com en les que han afectat en el període que estudiem a Les Alqueries (segregat de Vila-real), Sant Joan de Moró (s. de Vilafamés), El Pilar de la Horadada (s. d'Orihuela) i Los Montesinos (s. d'Almoradí).

Així ho entengué la Generalitat de Catalunya. Aquesta publicà al 1982 la Llei 12 de 8-X sobre el Canvi de Nom dels Municipis que indicava en la seua disposició transitòria que: *"mentre no en serà aprovat definitivament el canvi, els municipis conservaran el nom actual, per bé que en la seva expressió catalana"*. Encara que d'una legalitat més que discutible en els seus aspectes tècnics (TORT, 19-95), en la pràctica aquesta Llei serví per a que tots els municipis del Principat homogeneïtzaren els seus topònims en la llengua autòctona.

Després la inèrcia conservadora consubstancial a qualsevol administració ha fet que els canvis hagen estat mínims i així entre 1987-1995 sols han canviat de nom 11 municipis catalans: Els Hostalets de Pierola, Vandellós i l'Hospitalet de l'Infant (abans Vandellòs), Balenyà, Sant Pau de Segúries, Torrefeta i Florejacs (abans Torreflor), Lles de Cerdanya, Vila-seca (abans Vila-seca i Salou), Figaró-Montmany, Badia del Vallès, Pontils (abans Sta. Perpètua de Gaià) i Conca de

Dalt (abans Pallars Jussà). Canvis tots ells que respecten els principis bàsics de que el nou topònim no siga susceptible d'ésser confós amb el d'un altre municipi, no continga incorreccions de caràcter lingüístic i s'adiga amb la toponímia catalana.

V. CONCLUSIONS

L'ample i històric mestissatge lingüístic del País Valencià ha esdevingut territorialment en una toponímia heterogènia i complexa que, no obstant, en els anys que hem estudiat ha pogut sistematitzar-se i reconduir-se i, a la llum de la legislació, normalitzar-se. Tanmateix l'apocada reforma lingüística no ha alterat substancialment la situació sociològica i fàctica de la llengua, de manera que l'actual bilingüisme diglòssic molt difícilment podrà convertir-se en un bilingüisme igualitari com indica la legislació bàsica vigent.

Açò traslladat a la toponímia significa en primer lloc que la voluntat de normalitzar els topònims s'està esgotant, com indiquen les dades, una volta que els municipis amb més consciència diferenciada han assumit decididament el canvi. En segon terme, que la Generalitat no ha estat capaç en el seu moment de prendre la iniciativa i de fer una Llei de Canvi de Noms Municipals que potser hagués contribuït, en la seua mesura, a vertebrar el país, que falta fa. I en tercer lloc, que el centenar de pobles valenciano-parlants que resten per normalitzar, això és 4 de cada 10 o per arrodonir, quasibé la meitat d'estos, molt difícilment restituiran el seu nom genuí i es retrobaran toponímicament amb la seua cultura.

VI. BIBLIOGRAFIA

- AGUILÓ LÚCIA, LI. (1994), *Legislación Básica de la Comunidad Autónoma Valenciana*. Ed. Tecnos. Madrid. Biblioteca Textos Legales, núm. 119.
- ATTARD ALONSO, E. (1991), Entrevista concedida a la Rev. *El Temps* de 14-X. pàg. 31-33.
- Denominació oficial dels municipis i altres entitats locals de la C.V.* (1994). Generalitat Valenciana, Conselleria d'Administració Pública.
- FERRANDO FRANCÉS, A. (1986), "La normalització toponímic al País Valencià". *X Col·loqui General de la Societat d'Onomàstica. I d'Onomàstica Valenciana*. Generalitat Valenciana.
- MOREU-REY, E. (1995), "Tipologia toponímica". *Material de Toponímica I*. Denes, UdV, G.V., València.
- Rosselló Verger, V.M. (1995), "Conflictes a l'hora de la normalització toponímica", *Materials de Toponímica II*. Denes, UdV, G.V.
- ROSSELLÓ VERGER, V. M. (1995 a), *Geografia el País Valencià*. IVEI.
- Toponímica. El nom de les ciutats i dels pobles valencians*. (1978). Consell del País Valencià. Conselleria de Cultura.
- Toponímica. Noms dels pobles valencians*. (1984). Generalitat Valenciana. Conselleria de Cultura, Educació i Ciència.
- TORT DONADA, J. (1995). "Els noms de lloc i la normalització de la llengua: l'evolució recent de la toponímia oficial a Catalunya", *Materials de Toponímica I*. Denes, UdV, G.V.